

Mluvnice

pro

školy obecné.

— — —
Díl I.

(Zvláště ke II. dílu čítanky osmidílné.)

— — —
Složili

Jan Štastný, Jan Lepař a Josef Sokol.

— — —
(Nezměněný otisk textu z r. 1897.)

Cena 20 h.

— — —
V Praze.

Císařský královský školní knihovlnad.

1899.

Školní knihy, v c. k. školním knihoskladě vydané,
nesmějí se prodávati draže než za cenu na titulním
jich listě udanou.

P

ÚSTŘEDNÍ KNIHOVNA PEDAGÓGICKÉ FAKULTY HRADEC KRÁLOVÉ	
Signatura	V 412 / 1
Inventár. č.	200627

I.

Věta, slovo, slabika, hláska, písmeno.

§. 1.

Příklady. N a - s t á - v á d e n .
O - t e c b u - d í d ě - t i .
V s t á - v e j - t e !

Pravidlo. Mluvíce, propovídáme *věty*. Větu vyslovujeme jedním nebo několika *slovy*. Ve slově bývá jedna nebo několik *slabik*. Ve slabice bývá jedna nebo několik *hlásek*. V písmě každou hlásku znamenáme *písmenem*.

Úkoly. 1. *Kolik slov má každá z následujících 12 vět:*

1. Neškodme stromům! — 2. Stromy dávají ovoce. — 3. Stín stromů jest nám příjemný. —
4. Beze stromů jest krajina pustá a smutná. —
5. Housenky požírají listí a květ. — 6. Ptáček sbírají housenky. — 7. Vstaňme! — 8. Pojďme do školy! — 9. Ve škole budme pozorní! —
10. Čtěme! — 11. Opisueme čistě své úkoly! —
12. Po cestě všude slušně se chovejme!

2. *V následujících větách rozeznávejte jednotlivá slova, slova rozložte ve slabiky a slabiky ve hlásky:*

1. Ani kuře darmo nehrabe. — 2. Lench cti nedochází. — Nikdo bez práce nejídá koláče. — Almužna nechudí. — Zahálka je počátek zlého.

§. 2.

Příklady. Jan jest bratr Pavlův. Božena je sestra Václavova.

Pravidlo. Rozeznáváme *velká a malá písmena* ve slovech.

Velká písmena bývají obyčejně jen na začátku některých slov.

§. 3.

Pravidlo. Písmena pamatujeme si v následujícím pořádku:

a,	b,	c,	č,	d,	ď,	e,	f,	g,	h,	ch,
á,	bé,	cé,	čé,	dé,	ďé,	é,	ef,	gé,	há,	chá,
i,	j,	k,	l,	m,	n,	ň,	o,	p,	r,	ř,
í,	jé,	ká,	el,	em,	en,	eň,	ó,	pé,	er,	eř,
	s,	š,	t,	ť,	u,	v,	y,	z,	ž.	
	es,	eš,	té,	tě,	ú,	vé,	ý,	zet,	žet.	

Pořádek ten jmenuje se *abeceda*.

§. 4.

Pravidlo. Hlásky *a, e, i, o, u, y* jsou *samohlásky*.

Ze samohlásek *o-u* složena je *dvojhláska ou*.

Ostatní hlásky v abecedě jsou *souhlásky*.

Úkoly. 3. *Rozeznávejte samohlásky, souhlásky a dvojhlásku ve slovech následujících:*

hlava, čelo, ruka, noha, ryba, sudy, kosa, koš, cep, zeď, list, bič, tyč, prut, kameny, duha, kouř, mraky, bouře, obloha, slunce.

4. *Která samohlásky nebo dvojhlásky vypuštěna jest ve slovech následujících:*

dl-ň, žl-b, n-be, č-lo, s-no, oč-, uš-, str-m, dr-zd, r-h, tv-roh, d-b, hr-da, l-ka, koh-t.

II.

Podmět a výrok.

§. 5.

- Příklady. 1. Žák — píše. | 4. Voda — teče.
2. Kmet — je starý. | 5. Kámen — bývá tvrdý.
3. Malíř — jest umělec. | 6. Nůž — je nástroj.

[O kom pravíme, že píše? — O kom pravíme, že je starý? — O kom pravíme, že jest umělec?]

Pravidlo. O kom neb o čem větou něco propovídáme, to jest *podmětem* věty té.

[Co pravíme o žákovi? — Co pravíme o kmetovi?]

Co pravíme o podmětě, to jest *výrokem* věty.

Úkoly. 5. Řekněte o jiném podmětě, že píše:

(na př. o bratrovi, o sestře, o kupci a t. d.)

Proneste o žákovi jiný výrok:

(na př. čte, počítá a t. d.)

Měňte podobným způsobem podmět a výrok ve druhé — ve třetí větě!

6. Vyhleďte v následujících větách podměty a výroky:

1. Dělník pracuje. — 2. Dítka spí. — 3. Lenoch zahálí. — 4. Syn má poslušen býti. — 5. Dítě má čistotné býti. — 6. Žák bývá chválen.

7. Les bývá tmavý. — 8. Krev jest červená. —
9. Tráva jest zelená. — 10. Síra je žlutá. —
11. Uhel není bílý. — 12. Sníh není černý.

(Po podmětě tažte se: Kdo pracuje? Kdo spí? Co bývá tmavé a t. d.)

(Po výroku tažte se: Co říkáme o dělníku? o dítku? o lese? a t. d.)

7. Vyhleďte podmět a výrok ve větách následujících:

1. Kovář kove. — 2. Kovář je řemeslník. —
3. Lípa je strom. — 4. Lípa stíní. — 5. Lípa je košatá. — 6. Vysoký je strom. — 7. Nízký je

keř. — 8. Vyjde ráno slunce. — 9. Sejde sníh. — 10. Rozkvetou růže. — 11. Není med hořký.

12. Jaroslav je vojákem. — 13. Voják bývá udatný. — 14. Truhlář je řemeslník. — 15. Zde bydlí truhlář. — 16. Václav je truhlářem. — 17. Zajíc je bázlivý. — 18. Tam utíká zajíc. — 19. Zajíc je zvíře. — 20. Toto zvíře jest zajíc.

Úkol 8. *Pronášejte věty, odpovídající k otázkám:*

Co dělává matka — žák — krejčí — kovář — zahradník — písař — hasič?

Jaký jest uhel — sníh — ocet — cukr — mech — trávník?

Co jest kohout — kůň — kapr — lípa — železo —kladivo — sud — voda — chléb?

Kdo šije boty? Kdo tesá trámy? Kdo mlátí obilí? Kdo tká plátno? Co pálí? Co teče? Co se může pít? Co se staví?

III.

Znamení rozdělovací.

§. 6.

Příklady. Stromy pomalu rostou. Květy brzy vadnou. Sláma rychle hoří. Vodou se hasí oheň.

Pravidlo. Větu začínáme psáti velkým začátečním písmenem a končíme či zavíráme ji *tečkou*. Čtouce padáme u tečky hlasem a pomlčujeme. Novou větu za tečkou počínáme psáti opět velkým písmenem.

Úkoly. 9. *Opište správně věty položené svrchu za vzor!*

10. *Opište správně prvých sedm vět ve čl. 13. „Zvuky a hlasy“!*

11. *Opište správně druhých sedm vět z téhož článku!*
Rozeznávejte v úkole 12. a 13. jednotlivé věty!
Opisující je, začněte každou větu velkým písmenem
a zavřete tečkou:
12. slunce svítí obloha jest jasná vítr klátí stromem
voda hučí ovce je tiché zvíře kůň táhne vůz zajíc
rychle utíká vlaštovka má pěkné hnízdo žába
skáče ryba žije ve vodě rybář loví ryby
13. rolník zdělává pole kovář dělá podkovy truhlář
hotoví domácí nábytek kupec prodává všeliké
zboží pilný žák píše pěkně úkol zahradník často
zalívá květiny rýčem se ryje půda železo je uži-
tečný kov sukno se dělá z vlny

§. 7.

Příklady. Dub je strom. Lípa, olše, bříza, buk, habr,
jedle jsou stromy. Rolník pracuje. Rolník oře, seje, vláčí.

Pravidlo. Má-li věta několik podmětů nebo
několik výroků hned vedlé sebe položených, od-
dělují se ty jednotlivé členy *čárkou*. U čárky
krátce pomlčujeme, hlasem nepadajícíe.

Úkoly. 14. *Opište správně věty položené za vzor!*

V následujících větách (úk. 15.—17.) rozdělujte
jednotlivé podměty od sebe čárkami:

15. Krejčí obuvník tkadlec soukenník truhlář zá-
mečník jsou řemeslníci. Malíř hudebník řezbář
jsou umělci. Viola tulipán růže jsou květiny.
Nůž sekera motyka pila jsou nástroje. Voda olej
pivo lín ocet jsou tekutiny. Láhev sud vana skle-
nice džbán jsou nádoby.
16. Železo cín olovo měď stříbro zlato jsou kovy.
V kovárně se dělají podkovy hřeby ráfy sekery

pluhy. Ve škole jsou lavice tabule obrazy knihy sešity. Uvnitř domu jsou chodby síně pokoje komory kuchyně. V lese zdržují se zajáci srnci verky lišky. Jahody borůvky maliny ostružiny bukvice jsou lesní plodiny.

17. Na poli seje se žito pšenice ječmen oves proso hrách čočka jetel. V zahradě sázejí se jabloně hrušky švestky třešně ořechy. Kořen kmen větve jsou části stromu. Čelo skráně oči nos líce ústa brada jsou části obličeje. Ve vodě žijí žáby ryby raci.

18. *V následujících větách rozděľujte čárkami jednotlivé výroky:*

Krejčí měří stříhá šije žehlí. Žák čte píše počítá kreslí zpívá. Služka uklízí mete stele topí. Zralé obilí se žne suší váže. Pes vrčí vyje štěká kňučí hafá. Oheň vzniká plane hasne. Slunce svítí září. Trní bode píchá dře škrábe.

§. 8.

Příklady. Kdo sází květiny? Co jest lípa? Které stromy rostou v lese? Kdo zděľává pole? Co děľáme ve škole? Koho vychovávají rodiče?

Pravidlo. Tážeme-li se větou, děľáme na konci *otazník* čili *znamení otázky*. Při otazníku hlas proměňujeme, povyšujeme jej.

Po otázce začínáme psátí novou větu velkým začátečním písmenem.

Úkoly. 19. *Opište věty položené za vzor!*

Opisujte následující věty (úk. 20. a 21.) a při tom rozděľte je náležitými znaménky rozděľovacími:

20. Kdo staví domy zedníci stavějí domy. Kdo dělá věci ze dřeva ze dřeva dělá všelike věci truhlář tesar soustružník. Kde se mele mouka mouka se mele ve mlýně. Kde se učí žáci žáci se učí ve škole. Co roste na poli na poli roste žito pšenice ječmen oves proso len.
21. Kde sázíme květiny květiny sázíme v zahradě. Které květiny vydávají vůni vůni vydává violka růže lilie karafiat. Která zvířata žerou trávu trávu žerou koně krávy ovce kozy. Kdy kvetou ovocné stromy ovocné stromy kvetou na jaře. Kdy dozrává žito žito dozrává v létě. Kdy opadává listí se stromů listí se stromů opadává na podzim.

§. 9.

Příklady. Zajiček běží po silnici, myslivec číhá za pšenici: „Počkej, zajičku! já ti dám ránu, hlavička se ti uhne na stranu.“ — Nohy mám a pevně stojím; že bych padl, se nebojím.

Kromě tečky, čárky a otazníku rozeznáváme ve spisech ještě některá jiná znamení rozdělovací, jako: dvojtečku (:), středník (;), rozkazník (!), pomlčku (—), úvodník („““ a závorku ().

Úkoly. 22. *Opište pozorně příklady zpředu položené se všemi znameními rozdělovacími!*

23. *Opište pozorně čl. 31. „Člověk, zvíře, rostlina, nerost“!*

24. *Opište správně první polovici básničky: „Buď trpěliv!“ čl. 36.*

25. *Opište podobně i druhou polovici té básně!*

26. *Pozorujte a udávejte všechna znamení rozdělovací ve čl. 40. „Neděle“!*

IV.

Samohlásky krátké a dlouhé.

§. 10.

Příklady. U nohy je pata .	Za čtvrtou lavicí je pátá .
Pekař peče pečivo.	Velká je péče rodičův.
U dveří je klika .	U zámku je klíč .
Mluví o sestře.	Ó ty sestro!
Kuře zobe.	Strom pozná se po kůře .
Zajíc utekl .	Dal se na útěk .
Mlynář mele.	Ml ^{ýn} bývá u vody.

Pravidlo. Samohlásky buď *krátce* nebo *dlouze* se vyslovují.

Samohlásky dlouze vyslovované v písmě čárkou se značí: *á, é, í, ó, ú, ý*.

Také *u s kroužkem (ů)* dlouze se čte.

Úkoly. 27. *Opíšte správně věty položené za vzor!*

a — á.

28. *Ve čl. 20. „Brada — řada“ pozorujte bedlivě slova, která na konci jednoduše znějí, a z paměti je napište!*

29. *Opíšte následující věty a podtrhujte ve slovech krátké a :*

1. Pramen teče. — 2. Mrak vystupuje. — 3. Kapr pluje. — 4. Zlato se leskne. — 5. Mne radost i žalost. — 6. Žalud roste na dubě. — 7. Hlava je na krku. — 8. Zahrada jest u domu. — 9. Bratr dostal dar. (*Vypíšte slova s krátkým a!*)

30. *Ze čl. 22. „Vrána — brána“ vypíšte slova, která na konci jednoduše znějí!*

31. *Opíšte následující věty a podtrhujte ve slovech dlouhé á :*

1. Král jest země pán. — 2. Práh je spodní část dveří. — 3. Páv je pták. — 4. Čáp má dlouhý zobák. — 5. U rybníka je hráz. — 6. Žába skáče. — 7. Jáma se kope. — 8. Tráva se žne. — 9. Kráva se pase. (*Vypíšte slova s dlouhým á!*)

Rozeznávejte ve slovech následujících příkladů (úk. 32. a 33.), kde má být krátké a a kde dlouhé á. Potom ty věty správně napište!

- 32.** 1. Tk-dlec tk- pl-tno. — 2. Ml-tec ml-tí na ml-tě. —
3. Pt-k m- dobrý zr-k. — 4. H-vr-n kr-k- jako
vr-n-. — 5. Když n-st-ne m-j, zelen- se h-j. —
6. Sl-dek děl- sl-d. — 7. K-ď a v-n- jsou n-doby. —
8. V-rh-ny pěkně znějí. — 9. Kr-sa pomine.

- 33.** 1. Na r-nu se d-v- m-st. — 2. Kuchařka m-stí
m-slem i s-dlem. — 3. Řezník prod-v- m-so. —
4. Vl-kno se přede na pl-tno. — 5. V-pňo se
hasí vodou. — 6. Po dešti býv- bl-to. — 7. Dr-t
bývá ze železa. — 8. Dr-tev se smolí. — 9. Kupec
má v-hy. — 10. Čár- je kr-tk- nebo dlouhá. —
11. Z vody vystupuje p-r-.

e — é.

34. Ze čl. 25. „Led — med“ *vypište slova s krátkým e!*

35. *Opište následující věty a podtrhujte ve slovech dlouhé é:*

1. Chléb jest pokrm, mléko nápoj. — 2. Chlív
je pro dobytek. — 3. Vinná réva vydává hrozny. —
4. Vezmi do ruky péro a podepiš své jméno! —
5. Stéblo nese klas. — 6. Po jaře následuje léto. —
7. Pléva je lehká. — 8. Dvěře se otvírají. —
9. Vrch hlavy jmenuje se témě. (*Vypište slova
s dlouhým é!*)

i — í.

36. Ze čl. 29. „Tisk — zisk“ *vypište slova s krátkým i!*

37. Ze čl. 34. „Břiza — míza“ *vypište slova s dlouhým í!*

*Opište následující věty a podtrhujte ve slovech krátké i
a dlouhé í! Potom vypište z nich slova, kde vyznačeno
jest i krátké neb í dlouhé:*

- 38.** 1. Vozka má bič. — 2. Bidlo je ze dřeva. — 3. Biskup světl kostel. — 4. Bije pět hodin. — 5. Kdo bije, bývá bit. — 6. Kovář bil kladivem do železa.
7. Nemoudré jest, vodu metlami bít. — 8. Na lenocha čeká bída. — 9. Ve vejci je bílek a žloutek. — 10. Plátno se bílí. — 11. Cukr je bílý.
- 39.** 1. Pijavice pije krev. — 2. Pivo je nápoj. — 3. Píla je nástroj. — 4. Učme se pilně!
5. Píd' je délka mezi rozpjatým palcem a malíkem. — 6. Tráva je píce pro krávy. — 7. Slunce dělává na tváři píhy. — 8. Včela píchá. — 9. Písař píše. — 10. Písmo má býti pěkné. — 11. Písek je drobný nebo hrubý. — 12. Píšťala píská.
- 40.** 1. Višně visí na stopce. — 2. Vinař vine révu okolo tyče. — 3. Vichřice bouří, kůl se viklá. — 4. Děvče vije věnce. — 5. Vidle jsou špičaté.
6. Koš má víko. — 7. Vích je ze slámy. — 8. Víno se tlačí ze hroznů. — 9. Vítr věje. — 10. Otec vítá hosta. — 11. Vlk je dravé zvíře. — 12. Lenochu bývá dlouhá chvíle.
- 41.** 1. Mistr je zkušený. — 2. Škola jest mi milá. — 3. Míne žalost. — 4. Světlo se kmitá.
5. Chlapec má míč. — 6. Kmín roste na louce. — 7. Metr je míra. — 8. Mísa je nádoba. — 9. Každý žák má své místo. — 10. Míza kape z rostliny. — 11. Matka míchá těsto.
- 42.** 1. Lidé jdou z kostela. — 2. List padá se stromu. — 3. Liška je lstivá. — 4. Lišta se dělá ze dřeva. — 5. Klika je křivá. — 6. Některému železu říkáme litina. — 7. Pět jest číslo liché. — 8. Chlapec lituje, že pochybil.

9. Máme lítost. — 10. Nemocný má bledé lice. —
 11. Lícha či liha je široký záhon. — 12. Lípa je
 pěkný strom. — 13. Líška je keř. — 14. Růže se
 nám líbí. — 15. Matka líbá dítě. — 16. Ovce ráda
 líže sůl.

43. 1. Sírky nejsou na hraní. — 2. Silný mnoho unese. —
 3. Holub bývá sivý čili šedivý.
 4. Šíra je žlutá. — 5. Síň bývá před pokojem. —
 6. Síť roste u vody. — 7. Rybář má síť. — 8. Měsíc
 vidáme na obloze.
 9. Nastala zima. — 10. Zimnice je zlá nemoc. —
 11. Z nedbalé práce bývá špatný zisk.
 12. Lenivý zívá při práci. — 13. Zíráme k obloze.

u — ú — ů.

44. Pište následující věty a podtrhujte ve slovech krátké u:

1. Dub je strom. — 2. Zub je tvrdý. — 3. Máme
 sluch. — 4. Pes nesl kus masa. — 5. Ruka má
 prsty. — 6. Sud je nádoba. — 7. Prut jest ohebný. —
 8. Sádlo je tuk. — 9. Husa je pták. (Vypisujte slova
 s krátkým u!) *muš, kuře, lůžko, kluk, dus, povaha.*

45. Pište následující propovědi a podtrhujte ve slovech
 dlouhé ů (čárkované):

1. Ůsta mám a mluvit umím. — 2. Žák napsal
 ůkol. — 3. Jelen dal se na ůtěk. — 4. Kdo chce
 každý den časně vstávat, má dobrý ůmysl. —
 5. Ve žních se klidí ůroda polní. — 6. Po pondělku
 nastane ůterek, po lednu ůnor. — 7. Zná včela
 svůj ůl. — 8. Ruce a nohy jsou ůdy těla. (Opisujte
 slova, kde jest ů.)

46. Ze čl. 40. „Růže — kůže“ ^{pořek} vypisujte slova, ve kterých
 jest ů (s kroužkem). *ústa, kůl, kůl, dáb, sál, půl*
Století je malý. tisíc je velký. tisíc je velký. tisíc je velký. tisíc je velký.
ústa, kůl, kůl, dáb, sál, půl
muž, žena.

V.

Rozdíl tvrdých a měkkých samohlásek i tvrdých a měkkých souhlásek.

§. 11.

Pravidlo. Některé *samohlásky* slují *tvrdé*, jiné *měkké*.

Tvrdé jsou tyto krátké: *a, o, u, y*

a tyto dlouhé: *á, ó, ú, ů, y.*

Měkké jsou: *i, í, ě.*

(Samohlásky *e, é* nazývají se střední.)

§. 12.

Pravidlo. Některé *souhlásky* slují *tvrdé* a to:

h, ch, k — d, t — n, r.

§. 13.

Příklady. *nohy, mouchy, mraky; sudy, mosty; zvony, sestry; drahý chléb, plachý jelen, sladký med; tvrdý kámen, žlutý list; snadný úkol, chytrý pes.*

Pravidlo. Po tvrdých souhláskách píšeme tvrdé *y* nebo *ý*.

Úkoly. *Opisujte následující věty (úlk. 47.—54.), přidejte ke slovům vypuštěné y neb ý:*

47. 1. Pták má dvě noh-. — 2. Vůl má dva roh-. —
3. Potok má dva břeh-. — 4. Kreslíme kruh-. —
5. Rolníci mají pluh-. — 6. V sudě jsou duh-. —
7. Řezník má váh-. — 8. V tuhé zimě mnoho ptáčků zah-ne.
48. 1. Čermáček ch-tá mouch-. — 2. Ořech- mají jádra. — 3. Kováři mají měch-. — 4. Kožich- jsou teplé. — 5. V domě bývá kuch-ně. — 6. Na domech

- jsou střech-. — 7. Ch-ba se má opravití. —
8. Ch-stáme se na cestu. — 9. Liška je ch-trá.
49. 1. Suk- jsou tvrdé. — 2. Dřevaři pokáceli buk-. —
3. Ocet je k-selý. — 4. Půda v zahradě je k-prá. —
5. Mléko k-pí. — 6. Vítr žene mrak-. — 7. Děláme
krok-. — 8. Potok- tekou. — 9. Dítě jest u matk-. —
10. Vážeme ze květin k-tk-.
50. 1. Bednář dělá sud-. — 2. Na dubě rostou žalud-. —
3. U vesnice bývají sad-. — 4. V zemi jsou rud-. —
5. Na poli jsou hroud-. — 6. Jahod- jsou lesní
plod-. — 7. Rolník se dočkal úrod-. — 8. Žáci se
staví do řad-.
51. 1. Mot-kou kopeme. — 2. Zahrad- mívají plot-. —
3. Ve plotě bývají t-čk-. — 4. U ruk- máme prst-. —
5. Přes vodu vedou lávk- a most-. — 6. Vrbové
prut- jsou ohebné. — 7. T-kev je kulatá.
52. 1. Na poli jsou záhon- a brázd-. — 2. List má
dvě stran-. — 3. Tabule má ploch-, hran-, roh-. —
4. Na věži jsou zvon-. — 5. Žen- plakaly. —
6. Kořen- bývají dlouhé. — 7. Pokoj má stěn-. —
8. Lékař hojí rán-. — 9. Džbán- a van- jsou nádoby.
53. 1. Krtek r-je. — 2. Bez vod- r-ba h-ne. — 3. Sestr-
čtou. — 4. Dcer- pletou. — 5. Větr- ženou loď. —
6. Kor-tem teče voda. — 7. Kr-sa je v domě
obtížná. — 8. Stůl jest pokr-t ubrusem. —
9. Pr-sk-řice je lepkavá.
54. (ý) 1. Vítr h-bá stromem. — 2. Cesta se zah-bá. —
3. Ch-lí se k večeru. — 4. Ospalec k-vá hlavou. —
5. Zahradník r-čem ryje. — 6. Z ohně se valí d-m. —
7. Kovář d-má měchem. — 8. Synovec bývá
u str-ce. — 9. Past-ř pase stádo. — 10. T-den
má sedm dní.

§. 14.

Pravidlo. Některé *souhlásky* služí *měkké* a to:

ž, š, ě, c — d', t' — ň, ř — j.

§. 15.

Příklady. žito, uši, oči, cit; divák, tisk; nit, křik; jiskra; žila, šje, číslo, cin; díl, tíže, kniže, křídlo, jídlo.

Pravidlo. Po měkkých souhláskách píšeme měkké *i* (krátké) neb *í* (dlouhé).

Úkoly. *Ve slovech vět následujících (úk. 55.—65.) pište po měkkých souhláskách vypuštěné i neb í:*

55. 1. Ž-to roste na poli. — 2. Ž-jeme krátce. — 3. Ž-vot dlouho netrvá. — 4. Ryba ž-va jest ve vodě; voda jest její ž-vel. — 5. Bednář se ž-ví řemeslem; řemeslo jest jeho ž-vnost. — 6. I červ je ž-voč-ch. — 7. Včela má ž-hadlo.

56. 1. V těle jsou ž-ly. — 2. Kůň má ž-ně. — 3. Ž-zeň hasíme vodou. — 4. Vápno je ž-ravé. — 5. Kopriva ž-há či pálí; říká se jí také ž-havka nebo záhavka. — 6. Ž-žala vylézá po dešti ze země.

57. 1. Švadlena š-je koš-le. — 2. Pole je š-roké. — 3. Tesař tesá š-roč-nou. — 4. Na jedli rostou š-šky. — 5. Kostel stává na výš-ně. — 6. Střecha je š-kmo položena. — 7. Š-lhati je škodlivý zvyk. — 8. Komu se noha uš-ne, smekne se.

9. Chlapec má rád luk a š-p. — 10. Š-dlo jest nástroj obuvnický. — 11. Zadní strana krku jmenuje se š-je. — 12. Š-pek je keř trnitý.

58. 1. Myš ě-je slaninu. — 2. Oč- jsou ě-dla zraku. — 3. Kdo ě-chá, má ě-ch. — 4. Č-lý žák hbitě se

chápe učení. — 5. Č-stota je půl zdraví. — 6. Č-ň dobře a na zlé času nezbude.

7. Č-žek je malý ptáček. — 8. Č-še je nádoba na pití. — 9. Pes č-há na zaj-ce. — 10. Píšeme č-sla. — 11. Č-m píšete? — 12. Č- je to péro?

59. 1. C-bule je čpavá. — 2. Zboží bývá lac-né nebo drahé. — 3. C-hlář dělá c-hly v c-helně. — 4. Zvonek c-nká. — 5. I zvíře má c-t. — 6. C-tron je plod štavnatý. — 7. C-zího psa se nedotýkej!

8. Chlapec c-dí boty. — 9. Pocestný dojde svého c-le. — 10. C-n je kov. — 11. Šátek má čtyři c-py. — 12. C-sař panuje nad velikou zemí. — 13. C-tíme radost i žalost.

60. 1. D-víme se, jak je růže krásná. — 2. Zbohatne-li lenoch, je to d-v. — 3. D-vná věc se př-hod-la. — 4. Vlk je d-voké zvíře.

5. Rozděl jablko na dva d-ly! — 6. Jaké d-lo, takový plat. — 7. Myš si dělá v zemi d-ru. — 8. D-tě má rodičů poslouchati. — 9. D-vka se d-vala na květiny. — 10. Těsto na chléb zadělává se v d-ži. — 11. Kdo děkuje, ř-ká své d-ky.

61. 1. Jest t-cho; vítr se ut-š-l. — 2. Deset set jest jeden t-síc. — 3. Kn-ha se t-skne. — 4. Ve kn-ze bývá t-sk hrubý nebo drobný. — 5. Št-ka je dravá ryba.

6. Kůň táhne velikou t-ž. — 7. Sběhlo se mnoho lidí; na ulici nastala t-seň. — 8. D-vka st-rá prach. — 9. V poledne ukazuje náš st-n na sever. — 10. Liška st-há zaj-ce. — 11. Jelen má št-hlé nohy. — 12. Drvoštěp št-pe dř-ví.

- 62.** 1. Kn-hař váže kn-hy. — 2. Kdo n-c nemá, n-c neztratí. — 3. Bez učení n-kdo nezmoudřel. — 4. N-tař prodává n-ti. — 5. Srdce je vn-tř těla. — 6. Kn-že pán přebývá ve pěkném zámku. — 7. V zimě padá sn-h. — 8. Kos má hn-zdo n-zko na keři. — 9. Ráno sn-dáme, v poledne obědváme.
- 63.** 1. Kůň ř-čí. — 2. Cesta bývá kř-vá. — 3. Skř-van létá vysoko. — 4. Kopř-va roste u plotu. — 5. V lese rostou hř-by. — 6. Ve štěpnici se stromy ř-dce sázejí. — 7. Voda teče ze zř-dla. — 8. Pták má dvě kř-dla. — 9. Na š-ji má kůň hř-vu. — 10. Slavík pěje př-jemně. — 11. V kostele bývá kř-ž. — 12. V okně bývá mř-ž. — 13. Kř-da je bílá. — 14. Stůj zpř-ma! — 15. Str-bro je kov.
- 64.** 1. Z j-skry bývá požár. — 2. Naproti severu jest j-h. — 3. Na jaře sníh j-hne či taje. — 4. Počátek dne jest j-tro. — 5. J-rchář vydělává j-rchy. — 6. Po ráně ostává j-zva. — 7. Světn-c- říkáme také j-zba. — 8. Ryby mají j-kry. — 9. Šavle se drží za j-lec. — 10. Lakomec nepřeje ani sobě ani j-nému.
- 65.** 1. J-cen vede z úst do žaludku. — 2. J-chu j-dáme. — 3. Do j-del se dává sůl. — 4. Nesmělý zaj-ká se v řeči. — 5. Z j-lu se dělají hrnce. — 6. Zaj-ut-ká. — 7. Chlapec dostal kraj-c chleba. — 8. J-zda je rychlejší než chůze.
- 66.** *Rozesnávejte, které ze čtvera i, í, y, ý má se psáti ve slovech následujících vět:*
1. Pokoj se č-st-, aby byl č-st-. — 2. Čt- hla-sitě! — 3. Žák dělá počt-. — 4. Na tom d-le není vad-. — 5. Někdo se tu vad-. — 6. J-st- chlapec j-st-, že nedostal j-st-. — 7. Zvon- zvon-. —

8. V domě jsou schod-; po těch se chod-. —
9. Vánočn-hod-jsou veselé. — 10. To se mně hod-. —
11. Nemáme vod-. — 12. Chůva d-tě vod-. —
13. Pták let-. — 14. Dům dostavěn byl před pěti let-.

VI.

Souhlásky obojetné.

§. 16.

Příklady. Žák má pilen býti .	Nikoho nesmíš bíti .
Ústa mají pysky .	Ze země kope se písek .
Pes skučí a vyje .	Dívka věnce vije .
Vodou se můžeme mýti .	Klas má zrna míti .
Na hlavě bývá lyska (<i>lysina</i>).	Liska je keř.
Dítě bylo syto .	Síto je na prosévání obilí.
Hlava obce nazývá se starosta.	Ospalec mnoho se nazívá .

Pravidlo. Souhlásky *b, p, v, m, l, s, z* jsou v některých slovech tvrdými, v jiných měkkými; proto jim říkáme *souhlásky obojetné*.

Kde jsou tvrdými, píšeme po nich tvrdé *y* neb *ý*; kde jsou měkkými, píšeme po nich měkké *i* neb *í*.

Úkol **67.** *Opište správně věty dané za vzor, podtrhující v nich slova vyznačená.*

§. 17.

Příklady. 1. Oděv má **býti** čistý. — 2. Strom **byl** jednou stromkem. — 3. Pod stromem **bývá** stín. — 4. Chlív je **byt** čili **příbytek** pro **dobytek**. — 5. Ptáci mají **bystřý** zrak. — 6. Blín jest jedovatá **bylina**. — 7. Slušně pozdravovati jest dobrý **obyčej**.

Pravidlo. Po *b* píšeme vždycky tvrdé *y* neb *ý* ve slovech: *býti, byl, bývá, byt, příbytek, dobytek, bystrý, bylina, obyčej*.

Úkoly. 68. Napište z paměti slova, kde po **b** píšeme tvrdé **y** neb **ý**.

69. Opište věty položené za vzor!

§. 18.

Příklady. 1. Ústa mají **pysk** horní a dolní. — 2. **Pyšný** vypíná se nad jiné. — 3. **Pytel** je ze hrubého plátna. — 4. **Kůň** má **kopyto** okované. — 5. Na nebi **třpytí** se hvězdy. — 6. **Hvězdář** **zpytuje** hvězdy.

Pravidlo. Po **p** píšeme vždycky tvrdé **y** neb **ý** ve slovech: **pysk, pyšný, pytel, kopyto, třpytí se, zpytuje.**

Úkoly. 70. Napište z paměti slova, kde po **p** píšeme tvrdé **y** neb **ý**.

71. Opište věty uvedené za vzor!

§. 19.

Příklady. 1. **Vy** jste žáci. — 2. **Vlk vyje.** — 3. Radostí člověk někdy **výská.** — 4. Děti mají **zvykati** práci a čistotě. — 5. Pokrmy se mají **žvýkati.** — 6. **Dub** je **vysoký** strom.

Pravidlo. Po **v** píšeme vždycky tvrdé **y** neb **ý** ve slovech: **vy, vyje, výská, zvykati, žvýkati, vysoký.**

Úkoly. 72. Napište z paměti slova, kde po **v** píšeme tvrdé **y** neb **ý**.

73. Opište věty položené za vzor!

§. 20.

Příklady. 1. **My** jsme ještě děti. — 2. **Myš** je malé zvířátko. — 3. **Včela** je **hmyz.** — 4. **Vodou** se můžeme **mýti.** — 5. **Mýdlo** dělá **mydlář.** — 6. **Myslivec** **myslí** na lesy a na zvěř. — 7. Každý se může někdy **zmýliti.**

Pravidlo. Po **m** píšeme vždycky tvrdé **y** neb **ý** ve slovech: **my, myš, hmyz, mýti, mýdlo, mydlář, myslivec, myslí, zmýliti.**

Úkoly. 74. Napište z paměti slova, kde po **m** píšeme **y** neb **ý**.

75. Opište věty položené před pravidlem!

§. 21.

Příklady. 1. Kmet bývá **lysý**. — 2. Dřevo **plyne** po vodě. — 3. Mlynář má **młyn**. — 4. Pokrmy **polykáme**. — 5. **Blýská** se; **slyšíme** bouřku.

Pravidlo. Po **l** píšeme vždycky tvrdé **y** anebo **ý** ve slovech: **lysý, plyne, mlynář, młyn, polykáme, blýská se, slyšíme**.

Úkoly. 76. Napište z paměti slova, kde po **l** píšeme tvrdé **y** neb **ý**.

77. Opište věty vpředu položené!

§. 22.

Příklady. 1. **Syn** má otce poslouchati. — 2. Chlapec je **syť**. — 3. **Sýček** je pták. — 4. Ze tvarohu děláme **sýr**. — 5. Ovoce jídáme **syrové**. — 6. Mouku můžeme **sypati**. — 7. Husa **syčí**. — 8. **Osyka** je strom.

Pravidlo. Po **s** píšeme vždycky tvrdé **y** neb **ý** ve slovech: **syn, syť, sýček, sýr, syrový, sypati, syčí, osyka**.

Úkoly. 78. Napište z paměti slova, kde po **s** píšeme **y** neb **ý**.

79. Opište věty uvedené za vzor!

§. 23.

Příklady. 1. Vrchol hlavy nazývá se téměř. — 2. **Jazyk** je v ústech. — 3. Jaro mine **brzy**.

Pravidlo. Po **z** píšeme vždycky tvrdé **y** neb **ý** ve slovech: **nazývá se, jazyk, brzy**.

Úkoly. 80. Napište z paměti slova, kde po **z** píše se tvrdé **y** neb **ý** a k tomu i věty za vzor položené.

Doplňujte následující věty (úk. 81.—86.) slovy, kde po obojetných souhláskách píšeme tvrdé **y** neb **ý**:

81. 1. Dítě má rodičů poslušno —. 2. Žák — včera pozoren. 3. Potok — hluboký. 4. Úl je — čili — pro včely. 5. Pes má — čich. 6. Len jest užitečná —. 7. O vánocích po koledě choditi je starodávný —.
82. 1. Ústní — se při mluvení pohybují. 2. Člověk — rád se chlubí. 3. Nas-peme mouky do —. 4. Obuvník dělá obuv podlé —. 5. Drahý kámen se —. 6. Lékař —, jaký účinek mají léky z b-lin připravované.
83. 1. — se pilně učíváte, otec to **ví**. 2. Pes někdy štěká, někdy —. 3. Žák má — pěknému psaní. 4. Pokrmy nemají se hltavě pol-kati, ale zvolna —. 5. Topol je — strom.
84. 1. — ještě dlouho budeme choditi do školy; matka **mi** to pravila. 2. Kočka ch-tila —. 3. Vosa je —. 4. Ruce si — vodou a m-dlem. 5. Z popela a loje dělá — m-dlo. 6. — nosívá pušku na rameně. 7. Uprímné dítě mluví, jak —. 8. Kdo počítá nepozorně, snadno se může —.
85. 1. Hlava bývá někdy l-sá. 2. Pes ku pánu svému se lísá. 3. Potůček tiše —. 4. Ve mlý-ně mele — mouku. 5. Není vše zlato, co se —. 6. Z dálky — znění zvonů.
86. 1. Otec pečuje o dceru i o —. 2. Kdo je —, tomu jídlo nechutná. 3. — v noci houkává. 4. Máslo a — dává se na chléb. 5. — těsto se peče. 6. Rolník — obilí na s-pku. 7. Had —.

8. Listí na — velmi se třese. 9. Počátek pramene — se zdroj. 10. Bez — není mluvení. 11. Růže — odkvétá.

Doplňujte slova následujících vět (úk. 87.—90.) některým ze čtvera i, í, y, ý:

87. 1. Škola jest m-sto krásné. — 2. Květ- jsou oku m-lé. — 3. M-čem hrát- b-vá příjemno, ale v č-tance se uč-t- jest už-tečno. — 4. D-tě chce ovoce. — 5. P-sek nalézáme u vod-. — 6. Rozum slet- roste. — 7. Pastýř p-ská na p-šťalu. — 8. Vozka měl b-č, ale koně neb-l.
88. 1. S-tost není hlad. — 2. C-hla není bláto. — 3. M-str není žák. — 4. P-sek není skála. — 5. B-dlo není trám. — 6. Ml-nář není sládek. — 7. Chudé dět-čk- trápila b-da mnohá. — 8. N-kdo bez práce nej-dá koláče. — 9. Domovem naz-váme m-sto, kde jsme se narod-li a kde b-dlíme.
89. 1. Velmi známé zv-ře je pes. — 2. Koně zdobí hř-va vt-le a ž-ně v ohonu. — 3. Kůň má kop-ta, kočka prst-. — 4. Kůň spásá trávu a j-né b-l-n-. — 5. Kočka si často ch-tá m-š-. — 6. Nen- zle koni, má-li aspoň řezank- do s-ta.
90. 1. Př-v-kejte, d-tk-, tomu, byste neškod-l- stromu. — 2. R-zí zlato vyhazovat-, jest pošet-lé; avšak r-zí pravd- si neváž-t-, jest hř-šné. — 3. Nestalo se to om-lem ale zúmysla. — 4. Opatrnost- n-kd- nez-b-vá.

VII.

Podstatná jména.

§. 24.

Příklady. Vidím, že zde jest: okno, stěna, strop, dům; strom, keř, květina, zahrada; tráva, obilí, louka, pole;

kámen, hlína, cihla, železo; obloha, slunce, mrak, duha, barva, blesk, světlo, tma.

Slyším zvuk, hlas, hluk, křik, smích, pláč, hudbu, řeč, bouřku.

Čichám vůni, zápach.

Okouším, kterak chutná cukr, med, sůl, ocet.

Hmatám a pociťuji, že zde jest: led, sníh, voda, oheň; parno, chládek, zima, mráz.

Pravidlo. Co se dá viděti, slyšeti, čichati, okoušeti, hmatati, pociťovati, to zde *jest*. Co zde jest, to jest *věc*.

Věci poznáváme smysly svými, kteréžto jsou: zrak, sluch, čich, chuť, hmat.

§. 25.

Příklady. U domu bývá: vrabec, vlaštovka, holub; v lese: zajíc, veverka, vrána, had; v rybníce: kapr, štika, žába. To jsou věci živé; říkáme jim *zvířata*.

V pokoji jest nebo bývá: otec, matka, syn, dcera, vnuk, pán, sluha, paní, služka. To jsou *osoby*.

Pravidlo. Každá věc živá i neživá se nějak jmenuje; také každá osoba má své *jméno*.

Jména osob a věcí jsou *jména podstatná*.

Úkoly. 91. Říkejte *podstatná jména, odpovídající k otázkám:*

Kdo zdělává role? Kdo má péči o zahradu?

Kdo má péči o lesy? Kdo mele lidem mouku?

Kdo peče chléb na prodej? Kdo hotoví oděv?

Kdo šije obuv? Kdo tká plátno? Kdo zdí zeď?

Kdo tesá trámy? Co roste? Co teče? Co lítá?

Co pálí? Co hoří? Co voní? Co se staví? Co se

tká? Co se váží? a t. d.

(Na př.: Kdo sází ovocné stromy? Štěpař. Slovo *štěpař* je podstatné jméno; jmenuje se jím osoba.)

92. Říkejte podstatná jména, jmenující osoby svého příbuzenstva.
93. Říkejte jména osob ze čl. 58. „Staré lípy“!
94. Říkejte podst. jména znamenající osoby ze čl. 79. „Městečko, trh“!
95. Ze čl. 12. „Zvuky a hlasy“ vyhledávejte podstatná jména, která znamenají zvířata.

Poznamenání. Osoby a zvířata jsou bytosti životné.

96. Říkejte podstatná jména, jimiž se značí
- a) věci přírodní a výrobky lidské práce (dle čl. 9.);
 - b) rostliny a nerosty (jako na př. ve čl. 11.);
 - c) části hlavy lidské (ve čl. 15.);
 - d) pozemky a cesty (ve čl. 35.).
97. Z následující řady slov vyberte nejprve jména bytostí životných, potom jména bytostí neživotných:
- orač, vůl, pluh, pták, zobák, křídlo, včela, vosa, žihadlo, truhlář, pila, dláto, kovář, kleště, kladivo, žák, tužka, péro, roh, kráva, koza, beran, kopyto, kůň, osel, sekáč, kosa, žnec, srp, snop, mlatec, cep, stodola, hospodář.
98. Ze čl. 22. „Vrána — brána“ vyhledávejte podstatná jména; a to nejprve jména bytostí životných, potom jména bytostí neživotných.
99. Vyhledávejte jména podstatná ze čl. 75. „Jaké jsou věci dle míry a tvaru“!
100. Rozeznávejte v následujících větách podměty a výroky:
1. Tkadlec jest řemeslník. — 2. Malíř jest umělec. —
 3. Lékař jest učenec. — 4. Desátník jest voják. —
 5. Topič jest dělník. — 6. Jabloň je strom. —
 7. Líška je keř. — 8. Chudobka je květina. —
 9. Muchomůrka je houba. — 10. Pes je ssavec. —

11. Kohout je pták. — 12. Kapr je ryba. —
13. Moucha je hmyz. — 14. Křemen je kámen. —
15. Železo je kov. — 16. Nůž je nástroj.

VIII.

Přídavná jména.

§. 26.

Příklady. Strom jest **vysoký**. Keř je **nízký**. **Pilný** žák zasluluje chválu. Voda je **zdravý** nápoj. **Krásný** zpěv se líbí.

Pravidlo. Některými slovy udáváme o věcech neb osobách, *jaké* jsou, přidávající slova taková ke jménům podstatným. Říkáme takovým slovům *jména přídavná*.

Úkoly. **101.** *Rozeznávejte, která slova jsou v následujících větách jména přídavná a která jména podstatná:*

1. Vrch je vysoký. — 2. Rybník je hluboký. —
3. Sníh je bílý. — 4. Uhel je černý. — 5. List je zelený. — 6. Vosk je žlutý. — 7. Kohout je pestrý. — 8. Led je studený a hladký. — 9. Cukr je tvrdý a sladký. — 10. Most je dlouhý a široký. — 11. Provaz je tlustý nebo tenký. — 12. Nůž jest ostrý nebo tupý. — 13. Děd je starý, vnuk mladý, žebrák chudý, pán bohatý. (*Vypisujte z těchto vět jména přídavná!*)

102. *V následujících větách rozeznávejte nejprve podmět a výrok a potom udávejte, která slova jsou jména podstatná a která jména přídavná:*

Meč je zbraň. Meč jest ostrý. Sud je nádoba. Sud je dutý. Křemen je kámen. Křemen je tvrdý. Kostel je stavení. Kostel je vysoký. I chudý je člověk. Člověk bývá chudý.

IX.

Slovesa.

§. 27.

Příklady. Nosič **nosí**,
sekáč **seče**,
jezdec **jezdí**,
pekař **peče**.

Slunce **hřeje**,
jabloň **zkvítá**,
slavík **pěje**,
jaro **vítá**.

Jest den. Bývá rosa. V létě někdy prší, někdy hřímá.

(Odpovídejte k otázkám následujícím pokaždé jen jedním slovem: Co dělá nosič? Co činí slunce? a t. d. Co pravíme o dni? Co pravíme o rose? Co v létě někdy se děje?)

Pravidlo. Některými slovy pravíme, co osoby nebo věci dělají (činí) — že osoby neb věci jsou — že vůbec něco se děje. Všecka taková slova jsou *slovesa* čili *časoslova*.

Úkoly. 103. *Vypište slovesa z daných tuto příkladů!*

104. *Rozeznávejte slovesa a podstatná jména ve článku 13.*

„Zvuky a hlasy“ a napište z něho prvých 20 sloves!

105. *Napište z toho článku druhých 20 sloves!*

106. *Rozeznávejte slovesa a podstatná jména ve čl. 65.*

„Co říkáme o věcech neživých“!

107. *Rozeznávejte v následujících větách jména podstatná, jména přídavná a slovesa:*

1. Pilný žák píše úkol. — 2. Tesař otesává tlustý trám. — 3. Pekař peče chutný chléb. — 4. Zahradník štěpuje ovocný strom. — 5. Bázlivý zajíc utíká. — 6. Silný kuň utáhne těžký vůz. — 7. Prudký vítr žene černý mrak. (*Vypisujte z příkladů těch a) jména podstatná, b) jména přídavná, c) slovesa!*)

108. *Vyhledávejte v každé té větě podmět a výrok!*

X.

Rozdíl trojího rodu při jménech podstatných.

§. 28.

(Ukazujíce na muže, na žáka, na sešit, na obraz, říkáváme: *ten* muž, *ten* žák, *ten* sešit, *ten* obraz.

Na ženu, na žákyňi, na knihu, na tužku ukazujíce, říkáme: *ta* žena, *ta* žákyňě, *ta* kniha, *ta* tužka.

Na pachole, na dítě, na péro, na pouzdro ukazujíce, říkáme: *to* pachole, *to* dítě, *to* péro, *to* pouzdro.)

Pravidlo. Ku kterému podstatnému jménu můžeme přidati slůvko *ten*, to jest *rodu mužského*.

Ku kterému podstatnému jménu můžeme přidati slůvko *ta*, to jest *rodu ženského*.

Ku kterému podstatnému jménu můžeme přidati slůvko *to*, to jest *rodu středního*.

Rozeznáváme tedy podstatná jména rodu *mužského*, rodu *ženského* a rodu *středního*.

Úkoly. 109. Srovnejte následující jména zvířat a rostlin dle rodu mužského, ženského a středního:

kůň, hříbě, vůl, tele, kráva, osel, koza, ovce, jehně, kůzle, pes, kočka, kotě, liška, vlk, vlče, lev, lvíče, medvěd, veverka, myš, krysa, zajíc, jelen, srnec, laň; — kohout, slepice, kuře, krocán, krůta, koroptev, křepelka, husa, house, kachna, káče, jestřáb, orel, sova, vrabec, skřivan, slavík, špaček; — kapr, štika, ouhoř, okoun; — žába, ještěrka, had, hádě; — dub, buk, lípa, bříza, osyka, borovice, jabloň, růže, pivoňka, tulipán, houba, mech.

110. Ze čl. 52. „Staré lípy“ vyberte 20 podst. jmen, kter jsou rodu mužského, 12 rodu ženského a 5 rodu středního.

XI.

**Přídavná jména v rodě mužském, ženském
nebo středním.**

§. 29.

Příklady. Dům jest veliký. Věž jest veliká. Město jest veliké.

Pravidlo. Přídavná jména přidávají se ku podstatným jménům rodu mužského, ženského a středního. Jsou tedy téhož rodu jako podstatné jméno, ku kterému náležejí.

Úkoly. *Pište, co následuje (úk. 111.—123.):*

111. Dům jest veliký nebo malý. Písek jest hrubý nebo drobný. Provaz jest tlustý nebo tenký. Most jest široký nebo úzký.

Místo slov: dům, písek, provaz, most
položte slova: vrch, tisk, led, příkop.

112. Vesnice jest veliká nebo malá. Hruď jest hrubá nebo drobná. Zeď jest tlustá nebo tenká. Cesta jest široká nebo úzká.

Místo slov: vesnice, hruď, zeď, cesta
položte slova: hora, litera, příze, brána.

113. Město jest veliké nebo malé. Zrno jest hrubé nebo drobné. Prkno jest tlusté nebo tenké. Okno jest široké nebo úzké.

Místo slov: město, zrno, prkno, okno
položte slova: pole, písmo, sklo, plátno.

114. velik- vítr,	velik- zima,	velik- horko,
mal- oheň,	mal- jiskra,	mal- světlo,
hrub- špalek,	hrub- řeč,	hrub- slovo,
drobn- krok,	drobn- chůze,	drobn- pečivo,
tlust- kmen,	tlust- větev,	tlust- poleno,
tenk- papír,	tenk- kůže,	tenk- vlákno,
širok- pás,	širok- lavice,	širok- okno,
úzk- záhon,	úzk- mez,	úzk- sukno.

115. Dub jest vysok-, plot jest nízk-. Lípa jest vysok-, tráva jest nízk-. Stavení jest vysok-, křoví jest nízk-.

Pište podobně o stromu a keři, o věži a chatrči, o lešení a zábradlí!

116. Rybník jest hlubok-, důl jest mělk-. Řeka jest hlubok-, jáma jest mělk-. Moře jest hlubok-, bahno jest mělk-. Potok jest hlubok- nebo —. Mísa jest — nebo mělk-. Koryto jest hlubok- nebo —.

117. Záhon jest dlouh- nebo krátk-. Brázda jest dlouh- nebo krátk-. Bidlo jest dlouh- nebo krátk-.

Místo slov: záhon, brázda, bidlo

položte slova: potok, nit, vlákno.

118. vysok- vrch, vysok- hora, vysok- návrší,
nízk- břeh, nízk- hráz, nízk- proutí,
hlubok- sklep, hlubok- studně, hlubok- jezero,
mělk- talíř, mělk- nádoba, mělk- orání.

119. dlouh- život, dlouh- řeč, dlouh- trápení,
krátk- den, krátk- noc, krátk- slovo,
dalek- přítel, dalek- cesta, dalek- město,
blízk- les, blízk- louka, blízk- pole.

120. Sníh je bíl-, háj zelen-, písek žlut-. Mouka je bíl-, louka zelen-, pšenice žlut-. Plátno je bíl-, osení zelen-, listí žlut-.

121. bíl- cukr, — křída, — vápno,
bled- měsíc, — tvář, — světlo,
žlut- vosk, — sláma, — kvítí,
modr- bez, — obloha, — oko.

122. zelen- bor, — tráva, — seno,
červen- papír, — růže, — sukno,
čern- pták, — vrána, — roucho,
šediv- mráz, — hlava, — mračno.

123. sladk- víno,	sladk- cukr,	sladk- štáva,
kysel- okurka,	kysel- zelí,	kysel- salát,
studen- jídlo,	studen- lázeň,	studen- byt,
tepl- ^{peřina} peřina,	tepl- oděv,	tepl- jaro,
hork- pečivo,	hork- pára,	hork- nápoj,
vřel- voda,	vřel- mléko,	vřel- pokrm.

124. Vypisujte z předešlých úkolů (114., 121., 123.) pouze přídavná jména v trojím rodě: mužském, ženském a středním, na př.:

veliký, veliká, veliké,
bílý, bílá, bílé.

XII.

Rozdíl jednotného a množného čísla jmen podstatných.

§. 30.

Příklady. 1. Otec přikazuje; synové a dcery ho poslouchají.

2. Zdaleka bělá se *kostelíček*; kolem rozkládá se *osada*; v té jsou *příbytky* vesničanův i jejich *stáje*, *stodoly* a *zahrady*.

[V první propovědi máme na mysli otce jednoho, ale synův a dcer několik. Ve druhé propovědi máme na mysli jeden kostelíček, jednu osadu, ale příbytků, stájí, stodol, zahrad mnoho.]

Pravidlo. Značí-li podstatné jméno jen jednu osobu nebo věc, jest *číslo jednotného*.

Značí-li podstatné jméno více než jednu osobu nebo několik věcí, jest *číslo množného*.

Úkoly. 125. Rozeznávejte číslo podstatných jmen ve propovědech následujících:

1. Tamto bydlí zahradník. — 2. Zahrada jeho jest veliká; v ní jsou mnohé záhony, a na záhonech zeliny a květiny. — 3. Také se tam pěstují keře a stromy. — 4. Jedna jablůň má již zralá jablka. —

5. Toto jablko má černá jádra. — 6. Pastýř pase ovce; pes je hlídá, aby se nerozběhly. — 7. Jak mile zaštěká pes, všichni zajíci se lekají. — 8. Sotva se ukáže kočka, všechny myši se rozutíkají. — 9. Mlynář má mlýn. — 10. Pekař peče housky. — 11. Malíři malují obrazy. — 12. Zedníci stavějí dům. — 13. Voli táhnou pluh, koně vůz. — 14. Vlaštovka lapá mouchy. — 15. Včely letí na lípy.

Následující podst. jména (úlk. 126.—134.) pište v jednotném a množném čísle:

muž, muži;

126. nosič, topič, hasič, holič, sekáč, oráč, boháč, zajíc, dědic, tesař, pekař, tiskař, písař, mydlář, mlynář, kovář, malíř, nožíř, hrnčíř.

holub, holubi; had, hadi;

127. jestřáb, čáp, sup, červ, sokol, kos, losos, medvěd, strnad, drozd, kohout, bažant, chrt, chroust, jelen, skřivan, havran, krocan.

bratr, bratři; žák, žáci;

128. mistr, mistři, kmotr, kapr, výr, houser, kocour, pták, ptáci, vlk, rak, vnuk, voják, sedlák, slavík, dělník, rolník, zedník, řemeslník, obchodník, koželuh, koželuzi, soudruh, podruh, pstruh, hoch hoši, lenoch, slaboch, jinoch, čern:

pluh, pluhy;

129. kruh, pruh, dluh, břeh, stoh, roh, měch, vrch, vích, ořech, kožich, buk, suk, luk, rok, skok, krok, potok, dar, bor, vor, žber, habr, bod, hrad, sad, sud, žalud, prut, šat, mlat, plot, list, most, prst, zvon, záhon, kořen, pramen, prsten.

dub, duby; důl, doly;

130. zub, hrob, žlab, hřeb, hřib, cep, čep, sklep, snop, strop, sloup, dráp, šíp, cíp, chlév, krov, strom, chrám, trám, krám, chlum, dům, stůl, kůl, vůz, obraz, provaz, les, pás, klas.

meč, meče;

131. bič, míč, klíč, rýč, kotouč, koláč, krajáč, krajíc, hrnec, koš, keř, talíř, kalendář, méchýř, trychtýř, kříž, nůž, háj, stroj, pokoj, zdroj, kraj, roj, plášť, oheň.

noha, nohy; moucha, mouchy; ryba, ryby;

132. duha, strouha, střecha, plocha, socha, louka, liška, štika, veverka, kmotra, sestra, míra, sekera, stěna, hrana, strana, brána, vrána, malina, kláda, brada, řada, ruda, zahrada, jahoda, teta, cesta, bota, lopata, žába, chyba, lípa, tlápa, kráva, sova, hlava, bříza, koza, kosa, vos, krysa, mísa, škola, včela, skála, pila, žíla, jáma.

dno, dna;

133. okno, poleno, koleno, dláto, síto, místo, město, vědro, pouzdro, jezero, jablko, klubko, zrcadlo, struhadlo, umyvadlo, kyvadlo, šídlo, jídlo, křídlo, bidlo, slovo, kladivo.

zvíře, zvířata;

134. ptáče, house, káče, kuře, tele, jehně, hříbě, kůzle, hádě, vlče; děvče, pachole, poupě, doupe, hrabě, kníže.

Kterak budete psáti následující podstatná jména (úlk. 135. a 136.) ve množném čísle:

135. jestřáb, žlab, čáp, dráp, kos, les, jelen, pramen, kohout, plot, strnad, sad, houser, žber, kapr, habr,

hoch, měch, pstruh, pruh, rak, krok, zajíc, krajíc, kalendář, lhář, oráč, koláč, malíř, talíř.

- 136.** houba, hřib, holub, dub, lípa, šíp, sup, kosa, kos, kus, skála, sokol, křídlo, noha, roh, druh, straka, rak, jablko, vrána, havran, sestra, bratr, kmotr, kmotra, žber, vědro.

XIII.

Přídavná jména v jednotném a množném čísle.

§. 31.

Příklady. Zajíc jest bázlivý. Zajíci jsou bázliví.

Liška je lstivá. Lišky jsou lstivé.

Jablko jest kulovaté. Jablka jsou kulovatá.

Pravidlo. Přídavná jména přidávají se ku podstatným jménům čísla jednotného i množného.

Jsou tedy téhož čísla, jako podstatné jméno, ku kterému náležejí.

Úkoly. *Pište v jednotném i množném čísle, co následuje (úk. 137.—143.):*

Holub je slabý.

Holubi jsou slabí.

- 137.** Holub je bílý nebo popelav.

Holubi jsou bílí nebo popelav.

Jestřáb je drav- a žrav.

Jestřáb- jsou drav- a žrav.

Čáp je dlouhozob- a hltav.

Čáp- jsou dlouhozob- a hltav.

Medvěd je hnědý.

Medvědi jsou hnědí.

- 138.** Medvěd je hnědý, huňat- a siln.

Medvědi jsou hnědí, — a —.

/Jelen je hrd-, krásn-, parohat-.

Jelen- jsou —, —, —.

/Strnad je žlut-, drozd kropenat-.

Strnad- jsou —, drozd- —.

Bratr (můj) je dobrý.

Bratři (moji) jsou dobří.

139. Mistr je starý, zkušen- a moudr-.

Mist- jsou staří, zkušen- a —.

/Kos je bystr- a chytr-.

Kos- jsou — a —.

.Druh (můj) jest rychlonohý.

Druzi (moji) jsou rychlonozi.

140. Čáp je dlouhonohý, had beznoh-.

Čáp- jsou —, had- —.

/Beran je čtvernoh- a dvouroh-.

Beran- jsou — a —.

Chroust je šestinoh-, pavouk osminoh-.

Chroust- jsou —, pavou- —.

(Onen) hoch je hluchý.

(Oni) hoši jsou hluchí.

141. Zajíc je dlouhouch- a plach-.

Zajíci jsou — a —.

/Žák má býti mírn- a tich-.

Žá- mají býti — a —.

Kapr ve vodě vždy je mokr-, nikdy such-.

Kap- ve vodě vždy jsou —, nikdy —.

(Onen) pták je veliký.

(Oni) ptáci jsou velicí.

142. Jelen je velik- ale plach- a rychlonoh-.

Jelen- jsou — ale — a —.

/Vlk je vždy divok-, nikdy krotk-.

Vl- jsou vždy —, nikdy —.

Had je dlouh-, tenk-, beznoh-.

Had- jsou —, — —.

- 143.** piln- žák, udatn- voják, pracovit- rolník, bohat- pán, rychlonoh- chrt, škodliv- chroust, užitečn- havran, milozvuk- slavík.

Pište v jednotném a množném čísle, co následuje (úk. 144.—154.):

144. Břeh je dlouhý.	Břehy jsou dlouhé.
Kožich je suchý.	Kožichy jsou suché.
Buk je vysoký.	Buky jsou vysoké.
Větr je ostrý.	Větry jsou ostré.

- 145.** Roh je dlouh- a hladk-. Břeh je vysok- nebo nízk-. Pruh je širok- nebo úzk-. Pluh je nov- a ostr-. Ořech je such- a tvrd-. Potok je úzk- ale hlubok-.

- 146.** Dar je drah- a vzácn-. Sud je pln- nebo práznn-. Prut jest ohebn- nebo křehk-. Mlat je rovn- a tvrd-. Most je dlouh-, širok- a pevn-. Záhon je dlouh- a úzk-.

Slabý žák, slabí žáci.

Slabý prut, slabé pruty.

- 147.** siln- voják, siln- kmen, star- pán, star- hrad, tich- žák, tich- les, drah- bratr, drah- prsten, velk- pán, velk- zvon, šed- holub, šed- mrak, čern- havran, čern- kloubok, pestr- kokout, pestr- květ.

148. Kniha je drahá.	Knihy jsou drahé.
Střecha je suchá.	Střechy jsou suché.
Hruška je sladká.	Hrušky jsou sladké.
Sekera je ostrá.	Sekery jsou ostré.

149. Strouha je dlouh-, úzk- a mělk-. Duha je dlouh-. Plocha je širok- a rovn-. Socha je vysok- a pěkn-. Hruď je velik- a tvrd-. Malina je měkk-, sladk- a červen-. Cesta je hlinit-, písčít- nebo kamenit-.
150. Hora je vysok-. Vrch je vysok-. Cesta je širok-. Most je širok-. Řeka je hlubok-. Potok je hlubok-. Liška je chytr-. Vlk je chytr-. Louka je pestr-. Páv je pestr-.
151. prudk- řeka, prudk- potok, prudk- voják, krásn- krajina, krásn- prsten, krásn- jelen, velik- štika, velik- buk, velik- pták, star- voják, star- strom, star- lípa, mlad-, bujn- les, bujn- koník, bujn-, zelen- louka.

Okno je široké. Okna jsou široká.

152. Okno je širok- a vysok-. Pravitko je dlouh- a přím-. /Pouzdro je nov- a pěkn-. Jablko je zral- a sladk-. /Dláto je tvrd- a ostr-. /Roucho je drah- a vzácn-.
153. Šídlo je tenk- a končit-. /Křídlo je dlouh- a lehk-. /Jídlo je zdrav- a chutn-. /Bidlo je dlouh- a tlust-. Kladivo je velik- a těžk-. Zrcadlo je hladk- a leskl-.
154. velik- město, velik- hora, velik- les, velik- medvěd, bohat- krajina, bohat- město, bohat- obchodník, tmav- mračno, tmav- komora, tmav- sklep, zral- jablko, zral- hruška, zral- ořech, čern- péro, čern- pták, čern- vrána, čern- kabát.

XIV.

Trojí osoba sloves.

§. 32.

Příklady. Otokar pravil ku Bedřichovi: Já nejraději kreslim, a ty nejraději počítáš; ale náš bratr Vojtěch jest ještě malý; on nejraději si pohrává se svým dřevěným koněm.

Pravidlo. V řeči rozeznáváme osobu tu, která mluví sama o sobě; potom tu osobu, ku které kdo mluví, a posléz tu osobu, o které se mluví.

Pokud kdo mluví sám o sobě, jest v řeči *osobou první*; ku komu se mluví, to jest *osoba druhá*; o kom se mluví, to jest *osoba třetí*.

Sloveso, kterým někdo propovídá něco sám o sobě, jest *v osobě první*.

Sloveso, kterým někdo mluví přímo k jinému, jest *v osobě druhé*.

Sloveso, kterým mluvíme o jiné osobě neb věci, jest *v osobě třetí*.

155. *Rozeznávejte slovesa a jejich osobu v tom, co následuje:*

1. Hledím do knihy a čtu. — 2. Ty dlouho sedáváš a píšeš. — 3. Zahradník ryje půdu a sází rostliny. — 4. Zámečník kuje a piluje. — 5. Ty někdy málo přemýšlíš a potom chybně odpovídáš. — 6. Já rychle sice počítám, ale velmi často při tom chybuji.

Pište věty v úk. 156. — 160. ve trojí osobě:

- 156.** 1. Nesu psaní na poštu. — 2. Vezu se na voze. — 3. Pletu punčochu. — 4. Metu pokoj. — 5. Peku chléb. — 1. Neseš psaní na poštu a t. d. — 1. Chlapec nese psaní na poštu. — 2. Děvče se vez- na voze. — 3. Sestra plet- punčochu. — 4. Služka met- pokoj. — 5. Pekař peč- chléb.

- 157.** 1. Piji vodu. — 2. Lij- vodu do sklenice. — 3. Myj- se vodou. — 4. Vij- věnce. — 5. Ryj- půdu v zahradě. — 1. Piješ vodu a t. d. — 1. Bratr pije vodu. — 2. Sestra lij- vodu do sklenice. — 3. Dítě se myj- vodou. — 4. Dívka vij- věnce. — 5. Zahradník ryj- půdu v zahradě.

158. 1. Pracuj*í* rád. — 2. Miluj- své rodiče. — 3. Kupuj- si tužku. — 4. Pamatuj- si pravidla pravopisná. — 5. Raduj- se, že jsem zdrav. — 1. Pracuješ rád a t. d. — 1. Pilný dělník pracuje rád. — 2. Dobré dítě miluj- rodiče. — 3. Žák si kupuj- knihu. — 4. Pozorná žačka pamatuj- si pravidla pravopisná. — 5. Hošík se raduj-, že je zdrav.
159. 1. Poslouchám rodičů. — 2. Vol- bratra. — 3. Hled- knihu. — 4. Trh- květiny. — 5. Ťuk- na dvěře. — 6. Písk- na píšťalu. — 1. Posloucháš rodičů a t. d. — 1. Chlapec poslouchá rodičů a t. d.
160. 1. Vidím očima, slyš- ušima, mluv- jazykem. — 2. Cít- radost i žalost. — 3. Chod- do školy. — 4. Nos- s sebou učení. — 5. Sed- v lavici a hled- na tabuli. — 1. Vidíš očima a t. d. — 1. Dítě vidí očima a t. d.

XV.

Jednotné a množné číslo sloves.

§. 33.

Příklady. Já rád povídky čítám, ty je rád posloucháš, děd je rád vypravuje.		My rádi povídky čítáme, vy je rádi posloucháte, dědové je rádi vypravují.
---	--	---

Pravidlo. Sloveso je *v čísle jednotném*, pronáší-li se jím něco o jediné osobě nebo věci.

Pronáší-li se slovesem něco o několika osobách nebo věcech, jest *v čísle množném*.

V každé osobě může býti sloveso buď v čísle jednotném nebo v čísle množném.

Úkoly. 161. *Rozeznávejte osobu a číslo sloves ve čl. 16.*
„Co se dělá nebo děje“!

Pište věty ze předcházejících úkolů 156.—160. ve všech osobách množného čísla!

162. 1. **Neseme** psaní na poštu. — 2. **Vezeme** se ve voze a t. d.

1. **Nesete** psaní na poštu. — 2. **Vezete** se ve voze a t. d.

1. Chlapci **nesou** psaní na poštu a t. d.

163. 1. **Pijeme** vodu. — 2. **Lijeme** vodu do sklenice a t. d.

1. **Pijete** vodu. — 2. **Lijete** vodu do sklenice a t. d.

1. Bratři **pijí** vodu a t. d.

164. 1. **Pracujeme** rádi. — 2. **Milujeme** své rodiče a t. d.

1. **Pracujete** rádi. — 2. **Milujete** své rodiče a t. d.

1. Pilní dělníci **pracují** rádi. — 2. Dobré děti **milují** rodiče a t. d.

165. 1. **Posloucháme** rodičů. — 2. **Voláme** bratra a t. d.

1. **Posloucháte** rodičů. — 2. **Voláte** bratra a t. d.

1. Chlapci **poslouchají** rodičů. — 2. **Volají** bratra a t. d.

166. **Vidíme** očima, slyš- ušima, mluv- jazykem a t. d.

Vidíte očima, slyš- ušima, mluv- jazykem a t. d.

Děti **vidí** očima, slyš- ušima, mluv- jazykem a t. d.

167. *Říkejte a napište potom z paměti, co následuje:*

nesu	pijí	volám	vidím
neseš	piješ	volaš	vidíš
nese	pije	volá	vidí
neseme	pijeme	voláme	vidíme
nesete	pijete	voláte	vidíte
nesou	pijí	volají	vidí.

168. *Říkejte a pište podlé toho:*

a) pasu, čtu, kladu, metu, pletu;

b) žiji, viji, myji, pluji, sluji;

c) čekám, běhám, chytám, konám;

d) mlčím, běžím, trpím, chodím, prosím, mluvím.

Provedte všechny věty následujících propovědí (úkol 169.—172.) ve trojí osobě jednotného i množného čísla:

169. Já jsem zahradníkem; ryji půdu rýčem a hrabu ji hráběmi; do zkyprěné půdy seji semeno. — My zahradníci ryjeme půdu a t. d.
170. Ty jsi krejčím; kupuješ látku, stříháš ji podle míry a šiješ oděv. — Vy krejčí kupujete a t. d.
171. Bratr můj jest truhlářem; kupuje prkna, měří je, řeže a hobluje; dlátem dlabe a nebozezem vrtá; klihem kliží, co má býti spojeno. — Truhláři kupují a t. d.
172. Rolník zdělává půdu; oře ji pluhem, vláčí brannami a seje do ní zrní neb semeno. Zralé obilí seče nebo žne; požaté obilí suší a váže; svázané snopy nakládá na vůz a vozí je do stodoly.

XVI.

Rozdíl trojího času sloves.

§. 34.

Příklady. Na jaře oráč *oře*, zahradník *vysazuje* stromy, a včelař *přehlíží* včely.

Na jaře oráč *oral*, zahradník *vysazoval* stromy, a včelař *přehlížel* včely.

Na jaře *bude* oráč *orati*; zahradník *bude vysazovati* stromy, a včelař *bude přehlížeti* včely.

Pravidlo. Pravíme-li slovesem, že teď něco *činíme*, že teď něco *jest* nebo se *děje*, znamená sloveso *čas přítomný*.

Udáváme-li, že jsme něco *činili*, že něco *bylo* nebo se *dálo*, znamená sloveso *čas minulý*.

Udáváme-li, že něco *budeme činiti*, že něco *bude* nebo se *stane*, znamená sloveso *čas budoucí*.

Úkoly. 173. *Rozeznávejte, který čas znamená každé sloveso ve větách následujících:*

Otec zavolal Jaroslava. Poslal jej se psaním na poštu. Jaroslav jde rychle. Na náměstí vidí mnoho lidí. Ptá se: Co se tu děje? Lidé odpovídají: Pojedou tudy husaři. Jaroslav si myslí: Husarů jsem ještě neviděl. Ale nebudu zde čekat. Pošta brzy odjede. Dříve donesu psaní. Potom teprv vrátím se sem.

174. *Ve čl. 110. „Které činění v jiném jest obsaženo“ rozeznávejte osobu, číslo a čas sloves!*
175. *Říkejte ve čl. tom každou větu v čase přítomném, minulém a budoucím!*
176. *Vypravování čl. 78. „Tak se chovej“ převedte v čas přítomný!*
177. *Rozeznávejte čas sloves ve čl. 69. „Křepelka na podzim“!*
178. *Rozeznávejte čas sloves ve čl. 103. „Vděčná dcera“!*
179. *Každou větu ve čl. 16. „Co se dělá nebo děje“ říkejte a) v čase minulém, b) v čase budoucím!*
180. *Čl. 118. „Jaro“ říkejte v čase minulém a v čase budoucím!*

Úkoly opakovací.

181. *Ve čl. 32. „O člověku“ říkejte o každém slově, z kolika se skládá slabik!*
182. *Opisujte správně čl. 87. „Vrána u džbánu“ a podtrhujte ve slovech dlouhé **á**!*

183. *Ve větách následujících rozeznávejte podmět a výrok, potom udávejte, která slova jsou tam jména podstatná, která jména přídavná a která slovesa:*

1. Slunce sv-tí. — 2. Hvězdy se třp-tí. — 3. Měs-c se leskne. — 4. Slunce jest jasn-. — 5. Hvězd- jsou krásn-. — 6. Měs-c je bled-. — 7. Mračna b-vají bělav-. — 8. Bouře se žene. — 9. V-tr burácí. — 10. Strom se vyvrací. — 11. Sn-h se sype. — 12. Louka je pozemek. — 13. Pěšina je cesta. — 14. Kostel je stavení.

184. *Opisujte pozorně čl. 61. „Jeníček a hnízdo“ a podtrhujte, kde stojí měkké i (í) po měkkých souhláskách!*

185. *Opisujte následující vypravování, majíce pozor na krátké a dlouhé samohlásky:*

Mal- Anna n-šla krejc-r na cestě a zasm-la se tomu. Za ten si koup-m dvě kr-sn- zr-l- j-blka, pom-slila si. Ale ned-leko st-l- d-venka chudobn-. T- se nesm-la ale pl-k-l-. Shýb-la se k zemi a něco hled-l-. Anna se jí ot-z-l-: Co hled-š a proč pl-češ? D-vka odpověděla: Ach, m- mil- m-tk- d-la mi krejc-r n- tužku, a j- jsem jej ztr-tila. Tu Anna nev-h-la a d-vce krejc-r navrátila.

186. *V následujících větách užívejte správně tvrdých a měkkých, krátkých a dlouhých samohlásek:*

1. T-kev m- v sobě j-dr-. 2. Mot-kou a r-čem zděl-v-me půdu. 3. R-b-ř- loví v r-bnice r-by. 4. R-že je kr-sn- květ-na. 5. Bř-za m- b-lou kūr-. 6. T-bule m- ploch-, hr-n- a roh-. 7. Zn-me čt-ři stran- světové: v-chod, z-p-d, j-h a sever. 8. Krys- jsou velik-, obtížn- m-š-. 9. Vlastovka ch-t- mouch-. 10. Plátno se b-lí, aby b-lo b-lé.

187. *V následujících propovědech rozeznávejte číslo a rod podstatných jmen:*

Ve škole bývá stůl, tabule, židle, stupeň, skříň; bývají tu také lavice a pěkné obrazy. U tabule stává učitel a píše křídou. Žáci sedí v lavicích a mají knihy, sešity, péra a tužky.

V zahradě rostou stromy, jako: jabloň, hruška, třešeň, švestka, ořech. Také tam bývají květiny, jako: tulipán, pivoňka, růže, lilie, sedmikráska, slunečnice.

188. *Ve větách následujících šetřte rozdíl mezi krátkými a dlouhými samohláskami:*

1. Ve městě byla st-r- br-n-. — 2. Vlk ovci je zlobr-n-. — 3. Kr-v- r-d- žere tr-vu: tr-va jest její potr-v-. — 4. Chl-b a ml-ko zdr-v- str-v-. — 5. Vozka m- b-č, zahr-dník r-č. — 6. V zámku je kl-č. — 7. Sl-m- je žlut-. — 8. Sl-měný klobouk je lehk-.

189. *Čtouce čl. 15. „Jaké jsou věci“ dle míry a tvaru, rozeznávejte v něm podstatná jména a přídavná, potom určujte rod jmen podstatných a přídavných!*

190. *Čtouce čl. 15. „Jaké jsou věci“ dle barvy a osvětlení, rozeznávejte v něm podst. jména a přídavná; udávejte též, kterého rodu jsou jména podst. a přídavná!*

191. *Opisujte čl. 100. „Chlapec a jiskerka“ a podtrhujte v něm slovesa!*

192. *Rozeznávejte číslo sloves ve čl. 57. „Koroptvičky“!*

193. *Rozeznávejte číslo sloves ve čl. 93. „Sypejme ptáčkům“!*

194. *Čl. 13. „Zvuky a hlasy“ čtete v čísle množném!*

195. *Ve čl. 13. „Zvuky a hlasy“ napište 18 vět ve množném čísle, počnouce větou „Husa kejhá“!*

196. Napište dle čl. 78. „Tak se chovej!“ v čísle jednotném i množném, jaký má býti žák, jaká žákyně, jaké - děvče nebo pachole.

Na př.: Žák má býti pořádn-, tich-, slušn-, svorn-, zdvořil-, uctiv-, ochotn-, piln-, čistotn-, poslušn-, pobožn-, mravn-.

197. Pište čl. 75. ve množném čísle! (Mezi větami jsou však dvě, na které se množné číslo nehodí.)

198. Čl. 108. „Stupňování činnosti“ pište v čase přítomném ve všech osobách čísla jednotného i množného; na př.: Jdu-li rychle, běžím; běžím-li velmi rychle, utíkám.

199. Ve čl. 110. „Které činění v jiném jest obsaženo“ měňte osobu sloves; na př.: Ty se tážeš, já odpovídám: oba mluvíme; anebo: Otec se táže, syn odpovídá: oba mluví.

200. Podlé čl. 107. proveďte úkol následující:

1. Tyto hodiny nejdou, ale —.
2. Jablka netvrdnou, ale —.
3. Prádlo vyvěšené v dešti neschlo, ale —.
4. Sníh na jaře nemrzne, ale —.
5. Za jasného dne kouř nepadá, ale —.
6. Pes v noci nespál, ale —.
7. Starý kuň netloustne, ale —.
8. Ty se nebudeš rmoutiti, ale —.
9. My vám nezávidíme, ale — vám.
10. Já báseň nezapomenu, ale budu si ji —.
11. Růže se nám neprotivila, ale —.
12. Vy nemluvíte, ale —.
13. Mistr učeníka nehaněl, ale —.
14. Vy jste nešeptali, ale —.
15. Já nepochybuji o tvé výpovědi, ale — jí.
16. Upřímný nebude své chyby —, ale přizná se k ní.

Obsah.

	Strana
I. Věta, slovo, slabika, hláska, písmeno	3
II. Podmět a výrok	5
III. Znamení rozdělovací	6
IV. Samohlásky krátké a dlouhé	10
V. Rozdíl tvrdých a měkkých samohlásek i tvrdých a měkkých souhlásek	14
VI. Souhlásky obojetné	19
VII. Podstatná jména	28
VIII. Přídavná jména	26
IX. Slovesa	27
X. Rozdíl trojího rodu při jménech podstatných	28
XI. Přídavná jména v rodě mužském, ženském nebo středním	29
XII. Rozdíl jednotného a množného čísla jmen podstatných	31
XIII. Přídavná jména v jednotném a množném čísle	34
XIV. Trojí osoba sloves	37
XV. Jednotné a množné číslo sloves	39
XVI. Rozdíl trojího času sloves	41
Úkoly opakovací	42